

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

СОЦІАЛЬНО-ДУХОВНА КОНЦЕПЦІЯ ПРИЧИННОСТІ ЗЛОЧИННОСТІ НА ПРИКЛАДІ ГЕННИХ ЧИННИКІВ ЖІНКИ ТА ЇЇ РОЛІ У ПОВЕДІНКОВИХ ПРОЦЕСАХ СОЦІУМУ

Безпалько С. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри «Право»

Івано-Франківської філії Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»,

начальник Головного управління

Національної поліції в Івано-Франківській області

м. Івано-Франківськ, Україна

Кріцак І. В.

кандидат юридичних наук, підполковник поліції,

помічник начальника

Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області

м. Івано-Франківськ, Україна

Проблема кримінологічної детермінації – одна з найскладніших та дискусійних у кримінології. Вчені намагаються отримати певні результати у її вирішенні, пояснити наявність криміногенних факторів, систематизувати їх. Усі накопичені знання у цій галузі дозволяють створювати різноманітні теоретичні концепції детермінації злочинності, визначити загальні, найважливіші підходи до її попередження [1, с. 261]. До вивчення проблем злочинності можна застосовувати комплекс методологічних підходів, однак нами пропонується до впровадження соціально-духовна концепція причинності, згідно з якою злочинна поведінка як різновид свідомої поведінки породжується негативними станами духовного життя людини, що відображаються на її свідомості та взаємозв'язках у соціумі. Серед причин злочинності можна виокремити соціально-психологічні детермінанти, елементи економічного, політичного, правового життя суспільства, що по-різному відображаються на різних рівнях суспільної свідомості (індивідуальній, груповій та загальній).

Причина – це явище або процес, що породжує інше явище, процес (або їх сукупність) як відповідний наслідок та визначає його природу.

Важливо, що саме причина визначає природу, сутнісний бік наслідку, що дозволяє (особливо в соціальному житті) відрізнити причину від умови [1, с. 261]. У теорії кримінології наявність соціальних деформацій (формуючих умов) пов'язують із соціальними протиріччями – умовами злочинності [2, с. 61]. Умови загалом пов'язані з проявом негативних сторін економічних, політичних протиріч суспільства, падінням його моральних засад або з вадами в управлінській діяльності, у тому числі у роботі правоохоронних органів.

Означене нашою метою роздуми щодо осмислення сказаного у площині духовно-культурних цінностей. Так, з давніх-давен люди усвідомлювали, що процеси суспільного зла і злочинності як соціального явища протікають на генному рівні. Проживання дитини у сім'ї з тими чи іншими нахилами у поведінці мимоволі закладає модель майбутньої поведінки особистості. Ні для кого не секрет, що у тій чи іншій сім'ї і навіть родині злочинні патології передаються у спадок, наприклад, злодійська натура, розпуста, прокльони, з якими людина крокує по життю, бореться чи мириться з ними, примножує їх. Водночас асиміляція націй і народностей у нинішній час також накладає відбиток на природі особистостей. І тут необхідна певна внутрішньо-духовна сила задля переміни характерів на ментальному рівні, чи то направлення внутрішньої натури, скажімо, кавказьких національностей у напрямку релігійності, чи коли така природа людини гармоніює зі злом, тоді під загрозою виживання можуть опинитись цілі народності.

Кримінологічні детермінації жіночої злочинності. Причинний комплекс породжує і пояснює повторне скоєння злочинів жінками, носить, з одного боку, загальний характер, тобто має спільні джерела із загальною злочинністю, але водночас наділений певною специфікою [1, с. 261]. У всі часи жінка була і залишається берегинею сім'ї. Здоров'я та благополуччя націй і народностей безпосередньо залежать від міцних морально-духовних сімейних підвалин. Цим і визначається соціальний потенціал народностей, їхня суспільна корисність існування у світі та виконання високої місії людини.

Нами пропонується в даному випадку торкнутися проблем генно-духовного рівня особистості (чоловіка і жінки), який згодом відображається на народжуваності населення, зовнішніх соціальних зв'язках. З огляду на соціально-духовну концепцію причинності злочинності, найбільш значущими деформаціями рецидивної злочинності поведінки жінок є деформації економічного, морального, правового та сімейно-побутового життя суспільства. Однак поряд з цими якостями дитині з моменту її зачаття від жінки та чоловіка передаються маса генних властивостей родоvodu як дар «Згори» чи навпаки навантаження з яким прийдеться боротись та протистояти йому. Причому ці

поведінкові звички проявляються вже змалку, залежать від соціального середовища, що їй буде сприяти у формуванні якостей індивіда, людини, громадянина та особистості. Войовнича природа людини, її протистояння ворожим силам природи, боротьба за виживання як би формує модель поведінкових процесів людини на засадах існуючих звичаїв, норм моралі, культури та релігії, визначаючи, тим самим, майбуття націй, народностей і держав. Доросла поведінка закладається в дитинстві, і треба спішити зробити максимум задля правильного виховання, прищеплення любові до праці, щоб не завдати психологічних травм особистості? Жінка у цих процесах постає у ролі дбайливої матері та дружини.

Економічні та суб'єктивно-індивідуальні чинники жіночої злочинності. Як слушно зауважує О. В. Карпова, переважна більшість злочинів, скоєні жінками повторно з корисливих мотивів. У зв'язку з цим, з упевненістю можна говорити, що основними причинами злочинної поведінки таких осіб будуть деформації економічної свідомості (психології). Деформації цього виду свідомості виявляються у розбіжності економічних цілей та поглядів, можливостей їх задоволення, у різновидах користі, коли переважає переконання неможливості правомірними шляхами вирішити проблеми, що стоять перед групою чи індивідом у забезпеченні гідного рівня життя собі та своїй сім'ї. Серед інших факторів виступають також протиріччя, що склалися у соціально-економічній сфері суспільства (соціальне розшарування населення, безробіття, інфляція тощо). Одним із основних протирічч в економічній сфері суспільства є протиріччя між зростанням потреб і можливостями населення щодо їхнього задоволення. Нестабільна економічна ситуація останніми десятиліттями, спад виробництва, інші економічні чинники призвели до неможливості задоволення економічних потреб людей, які за нормального розвитку суспільства мають тенденцію до зростання [1, с. 262].

Вчинення кожного злочину характеризується суб'єктивно-індивідуальними причинами та факторами, він, так би мовити, є оригінальним, неповторним, що накладає відбиток на загальний кримінальний поведінці особистостей, причинним комплексом якого може бути найрізноманітніша географія і картина злих помислів, що переросли у злочинність. Це психологічні, духовні, економічні фактори і мотиви, якот: помста, страх, ревності тощо. Справді, злочинність часто залежить від поведінки однієї людини. Якщо вона не знаходить належної відсічі та реакції суспільства, є загроза підриву всього колективу і «зараження» його негативом. Тому присікання відповідної поведінки, різка реакція соціуму, видворення з країни таких особистостей може стати фактором переміни соціального оточення.

Особливу стурбованість викликає те, що злочинна поведінка жінки накладає відбиток на неповнолітніх і є початком криміногенності соціального простору, завдає непоправної шкоди соціальному ладу. За чим стоять здавалось би нюанси, яких у злочинності не має, адже ворог завжди прихований у дрібницях. Так, розслідуючи кримінальне провадження правоохоронні органи намагаються звертати увагу на найдрібніші деталі. Щось подібне відбувається в реальному житті, адже все розпочинається з лихих помислів, шукаючи знаряддя боротьби, які вдається перемогти і досягти високих якостей та вершин особистості.

Мотивація злочинної поведінки закоренілих специфічних рис залежить від віку та статі щодо здатності до стримування злочинних покликів чи, навпаки, об'єднання у злочинні організовані групи для «підживлення» відповідних закоренілих потреб особистості. Сучасна молодь особливо піддається впливам, ступінь звикання до злочинних проявів у рази більший, а тому така велика увага повинна приділятися присіканню негативних намірів і впливів з утроби матері, на рівні помислів, як це було у древній Греції, коли жінка відмежовувалась від всього того, що збентежувало її, щоб народити здорове потомство.

Сімейні цінності та роль жінки у протидії злочинності. Надзвичайно цікавими є розробки і напрацювання О. А. Осадчук стосовно стану, динаміки та причин злочинності неповнолітніх осіб жіночої статі [3]. Благополуччя суспільства, його здоров'я безпосередньо залежить від благополуччя сім'ї. Сім'я має значний моральний і соціальний потенціал, виконуючи масу суспільно-корисних функцій. Охоронцем домашнього вогнища традиційно вважається жінка. У ній природою закладена турбота про потомство, затишок, спокій, достаток у родині. Причому ці жіночі поведінкові звички виявляються у дівчаток змалку. Ще не усвідомлюючи себе в якості особистості, скоріше, не будучи ще повноцінною особистістю, дівчинка у грі виявляє свої переваги, як би вибудовує модель майбутньої дорослої жіночої поведінки, імітуючи у грі сімейне життя, в якому вона постає у ролі дбайливої матері та дружини. Що ж і коли відбувається в її свідомості, що докорінно змінює її пріоритети, змушує забути про своє земне призначення і штовхає на шлях скоєння злочинів? Відповідь на це питання потребує серйозного наукового підходу. Тим більше, що делінквентна поведінка дівчаток-підлітків на сьогодні це не поодинокі патології, а системне явище [3, с. 117].

Рівень соціальної свідомості, ті чи інші життєві фактори змінюють пріоритети у житті, змушують замислитись про своїм призначенням на Землі, прагнути до високих духовних ідеалів. І навпаки, людські пристрасті, невидима, зла духовна сила підштовхує на шлях скоєння злочинів. Однак юридична наука не прагне виявити глибинний духовно-психологічний портрет особистості, де закладена причина поведінкових

проявів людини. Психо від грецького *psyche* – душа. А лише одиниці психологів і вчених загалом є глибоко віруючими людьми, які усвідомлюють тонкі її порухи і прояви. Коли болить душа, жодні лікарства не під силу. І в такому разі людина шукає допомогу у Бога. Відповідь на подібні питання не можливі без звернення до духовних законів, які у всі часи незмінні, вічні, не втрачають своєї актуальності й сьогодні. Тим паче, що сучасна поведінка підлітків дедалі частіше переступає межі дозволеного. Сьогодні це непоодинокі патології Інтернет залежності, ігроманії, алко- та наркоманозалежність, що є системними явищами.

Жінка є слабкою половиною людства і за писанням вона створена з ребра чоловіка (Бут. 2:21,22), як помічниця і підтримка йому у всьому. Водночас, коли вона стає на злочинний шлях все навкруг піддається руйнації. Як же завадити таким деструктивним процесам, що призводять до жіночої злочинності, особливо коли вона стосується неповнолітніх. Часто ступінь масовості поширення і зараження негативними тенденціями залежить від різкої переміни життя навіть однієї особистості не говорячи вже про цілеспрямовану протидію злочинності.

Причинна складова соціальних явищ має зовнішні та внутрішні сторони свого буття, так би мовити, об'єктивні та суб'єктивні чинники. Людина є біосоціальною істотою, і йде постійна боротьба у переважанні біологічних потреб людини чи досягнення і осмислення її високої духовної сутності. І тут, як сказано у писанні, «семя жены сотрет главу змия» (Быт. 3, 15). Здавалось би, слабка і тендітна природа жінки, а в історично-переломні часи саме жінка відіграла особливу роль у переміні націй, народностей і цивілізацій у напрямку викорінення злочинного начала, утвердження непохитної віри у справедливість і бажання до перемін на краще. В цьому аспекті є досить вдале порівняння чоловіка і жінки, яке наводять психологи: чоловік, як горіх, – його легко розколоти, а жінка подібна персику, який зовні м'який, а всередині кістка, яку не так легко роздавити. І тому, часто опираючись на своє внутрішнє міцне духовне начало, жінка в силах винести такі труднощі і тяготи життя, які чоловікові не під силу. Гармонія чоловічого і жіночого начал за умови вдалого симбіозу є початком чуда і народження у світ нової особистості, яка продовжить добрі справи сім'ї, роду, держави і може бути знаряддям переміни цілих народностей.

Злочинність неповнолітніх дівчат та її наслідки в нинішніх умовах. Відкидаючи явно реакційне твердження Ч. Ломброзо, який вважав жінку злочиннішою за чоловіка, оскільки вона стоїть на нижчому ступені органічного розвитку [4], доречно розібратися в причинах такого деструктивного явища в суспільстві, як жіноча злочинність, яку умовно можна перенести і на контингент неповнолітніх дівчат-злочинців.

Ступінь такої умовності залежить від того, які риси домінують у підлітковій дівочій злочинності: злочинності неповнолітніх чи жіночої [3, с. 118].

Є. А. Прокопенко, вказуючи на відмінностях у поведінці дівчини-злочинки та жінки-злочинки, робить висновок, що «гендерний підхід до злочинності неповнолітніх жіночої статі має давати привід для початкового розгляду такої кримінальної поведінки, як частини злочинності неповнолітніх, а вже за ним – з'ясування «жіночих» нюансів злочинності» [5, с. 22–23]. В обґрунтування своєї позиції дослідниця говорить про набагато ефективніші механізми соціального і самоконтролю у жінок, ніж у дівчат, і про те, що «дівчата-підлітки значно частіше скоюють злочини у групі зі своїми однолітками-юнаками» [3, с. 118].

Жіноча злочинність, як правило, представлена актами індивідуальної злочинної поведінки. Однак із наведеною аргументацією важко погодитися. Відомо, що основною, центральною ланкою в механізмі індивідуальної злочинної поведінки є мотив скоєння злочину. Це повною мірою стосується будь-якої категорії злочинців, а в жінок набуває специфічних «фемінних» рис, незалежно від віку (кохання, ревності, сором, страх, престиж та ін). Що ж до здатності до стримування злочинних «позивів», то вона однаковою мірою залежить від віку – як у чоловіків, так і в жінок. Так само схильність до групового скоєння злочинів висока в молоді і залежить, здавалось би, від гендерних відмінностей. Таким чином, при вивченні підліткової дівочої злочинності варто переважно спиратися на ознаки, властиві жіночій злочинності, у жодному разі не ігноруючи вікові особливості аналізованої категорії осіб [3, с. 118–119].

Як відомо, при дослідженні причин будь-якого явища суспільного життя їх прийнято розподіляти на об'єктивні (зовнішні) та суб'єктивні (внутрішні). У контексті досліджуваного питання об'єктивні причини формування особистості злочинця своєю чергою поділяються на біологічні та соціальні. Особливості жіночої злочинності в основному пов'язані зі статевими, психологічними та іншими особистісними відмінностями жінок та чоловіків. Однак варто погодитись з думкою вчених у тому, що «соціальні причини та умови в більшості випадків є одними з базових детермінантів кримінальної поведінки жінки, що розвивається згодом за допомогою суб'єктивно-індивідуальних причин» [5]. Становлення дівчинки-дівчини-жінки як особистості насамперед відбувається у батьківській сім'ї. Це первинний та найважливіший етап соціалізації, оскільки саме в сім'ї «закладається морально-ціннісний базис, що визначає варіації подальшої поведінки людини у суспільстві» [6, с. 22]. Одним із головних факторів, що сприяють формуванню особистості, виступає характер взаємовідносин та умови психологічного

мікроклімату у ній [3, с. 119]. Як зазначає С. А. Попова, сім'я має дві площини взаємозалежних відносин: «чоловік – дружина», «батьки – діти» [5]. У кожній із названих площин сімейних взаємин можливі деформації, які відображаються на формуванні особистості дівчинки, дівчини-підлітка. Вони можуть виявлятися у зіткненні інтересів поколінь, егоцентризмі та індивідуалізмі, психологічній несумісності людей, конфліктності, усвідомленні ненадійності соціального статусу, матеріального стану тощо [7, с. 29]. Тривала конфліктна ситуація виливається у побутові сварки, образи, рукоприкладство, часто на тлі алкоголізації одного або обох батьків. У таких батьків природна і важлива потреба піклуватися про своїх дітей витісняється хворобливим потягом до спиртних напоїв, змінюється байдужістю, егоїзмом; не є рідкістю фізичне насильство над дітьми, яке пригнічує психіку дитини, формує поведінку, що поєднує у собі елементи віктимної пасивності і кримінальної агресії [5], що може стати умовою, яка сприятиме вчиненню злочину. Крім того, дитина вбирає в себе неналежну модель сімейної поведінки. Навіть якщо сім'я зовні благополучна, але уваги дитині приділяється недостатньо, у неї виникає сенсорний голод, недорозвиненість найвищих почуттів, інфантильність особистості. Наслідком цього можуть бути відставання у розвитку інтелекту, порушення психічного здоров'я, погана успішність у школі, вчинення аморальних та протиправних дій [8, с. 5].

Відсутність належних сімейних контактів для дівчаток особливо згубне. Майже всі відкинуті сім'єю дівчатка дуже рано починають статеве життя, швидко деморалізуються, їх інтимні зв'язки набувають безладний характер. Паралельно вони залучаються до вживання алкоголю чи наркотиків (як правило, з 9–11 років) [9, с. 37]. В результаті в них відбувається втрата інтересу, а згодом і нездатність до навчання та праці. Відірвавшись від сім'ї, школи, дівчатам дуже важко, іноді і неможливо повернутися до звичайного життя, завоювати повагу оточуючих [8, с. 6].

Другим за значимістю фактором, що детермінує поведінку неповнолітніх жіночої статі, що відхиляється від норми, є роль школи (технікуму, коледжу). Це так звана маргінальна (проміжна) соціалізація підлітка. Тут, маючи негативні настанови, закладені в сім'ї, дівчинка-підліток швидко знаходить собі однолітків. Пануюча нині егоїстична модель розвитку суспільства, зміна уявлень про цілі життя та способи їх досягнення, явно споживчий орієнтир в молодіжному середовищі, відсутність трудових навичок та вміння порівнювати свої потреби з можливостями довершує процес формування злочинних нахилів дівчини-підлітка [3, с. 121].

Соціально-психологічний мікроклімат у сім'ї та його відображення на соціумі. Становлення особистості відбувається у

батьківській хаті та соціальному середовищі, найближчому оточенні. Все залежить також від обізнаності у регіональній картині культурно-духовної спадщини, знанні героїчних та трагічних сторінок історії, почуття патріотизму за свій край, Батьківщину. Це комплекс і багаж етнокультурних нашарувань, виховання і навчання, зрештою – первинний та найважливіший етап соціалізації, від якого, власне, і залежатиме рівень освіченості, обізнаності, становлення майбутньої особистості. Саме у слов'янській сім'ї здавна закладалися високі релігійні та морально-духовні ціннісні ідеали та установки, основа того, як власна поведінка дитини, людини має співвідноситись з вимогами Божественного писання та священного передання, щоб якимось чином унормувати загальну поведінку людей та привести її у відповідність з вимогами існуючої релігії. З часів могутності Київської Русі переважно це православне віросповідання, що й визначає досі можливі варіації подальшої поведінки людини у суспільстві.

Одним із факторів, що формує особистість, є характер взаємовідносин та умови психологічного мікроклімату в родині. Тут важливо розрізнити дві площини взаємозалежних відносин – родова лінія чоловіка і дружини: чим вона наповнена, чи були важкі нерозкаяні гріхи, прокляття, з якими померли родичі. Можливо саме це є причинним фактором скоєння злочинів, що віддали у спадок батьки дітям. Ці процеси відкидати аж ніяк не можна, вони є важливими для звершення подальших наукових досліджень, розуміння загальної обізнаності причинного комплексу зла, яке тягнеться, можливо, від «сьомого покоління».

Тут доречним є релігійний вислів і настанова «не суди і не судимий будеш» (Мф. 7:1–2). Для прикладу, коли на лаві підсудних знаходився священник відомий адвокат Ф. Н. Плевако сказав: «Люди добрі, я згідний, що ця людина вчинила ганебний вчинок, а то й злочин. Але вдумайтесь: священнослужитель все життя усім нам прощав гріхи, то невже ми усі разом не зможемо простити йому цей один гріх, який він вчинив? У даному випадку сила моралі і загального духу була наскільки великою, що викликала «мороз по коже» і сльози. Зала загула і вигукнула – «виправдати». Ось так непереможний Ф. Н. Плевако вкотре виграв судовий процес за погодженням з абсолютною більшістю суду присяжних. Це саме той випадок, коли сила Духу перевершує усі можливі межі права. Тому перед тим, як сповна осудити людину, прийняти виважене рішення, треба добре вивчити причинний комплекс суспільного зла і підштовхнути людину до покаяння.

Площина сімейних та родинних, суспільних та загальнодержавних взаємовідносин нерідко зазнає всеможливих деформацій, що відображаються на формуванні особистості, загалом проявляється у зіткненні інтересів поколінь, загальнолюдській гордині і небажання

вдатися до покаяння, що і є наслідком суперечок, ненадійності соціального середовища, підриву загального статусу особистості, що відображається на загальному благополуччі та суспільному благоденстві. Суспільні суперечки нерідко виливаються у побутові конфлікти, причиною яких є загальні образи на фоні зловживань, що має результат більш тяжких негативних наслідків. Природна потреба матері, жінки – піклуватися про продовження роду. Якщо вберегти дитину від негативних звичок, зlodіянь суто фізичними засобами і настановами було не під силу, – люди звертались до Бога, Янгола-Охоронця, Небесних Заступників, щоб вони вберегли і направили дітей, людей на путь істини. І ось таким способом витісняються впродовж віків хворобливі стани суспільства і його потяги до злого, з'являється намолений рід, формуються духовні узи між, здавалось би, чужими людьми, які чудним промислом Божим зустрілись нам у житті. Саме молитва, як електричний струм, не має меж і допомагає, наставляє, застерігає ту чи іншу людину від злісних зазіхань та протистоянь, формує справжню дружбу на якісно інших засадах, аніж корисність. Поступово загальна байдужість змінюється працьовитістю, гордість – смиренням. І тут вже торжествує добро, що не пригнічує психіку дитини, людини, формує стереотип законослухняної поведінки, де відсутня пасивність та кримінальна агресія.

Однією з умов, що є причиною скоєння злочинів і яку дитина вбирає в себе із самого раннього віку, є неналежна модель сімейної поведінки. Зовнішня благополучність сім'ї без молитовних вузлів недостатня, у людини виникає духовний голод, з'являється бажання заповнити його почуттями та емоціями, які можна спрямувати у самому ранньому віці до прагнення найвищих вершин. Чим самим спостерігатимемо високий розвиток інтелекту, нормалізацію психічного здоров'я, всілякий успіх та запобігання аморальних вчинків. Вибудовування сімейних відносин на таких засадах особливо корисне, спостерігається нормальна соціалізація, існує загальне застереження від зла, а в дитячому віці це особливо актуально, відбувається загальна тенденція запобігання деморалізації та інших згубних впливів.

Втрата інтересу до життя сьогодні досить поширена серед молоді, розробляються багато соціальних програм для вказаних цілей. Однак, що спричинює прогалини у духовному розвитку молоді особистості? Поряд із навчанням та вихованням, фізичним розвитком, здібностями, задатками, бажанням працювати, досягати вершин немало важливим є духовний розвиток особистості, який і визначає здатність до навчання та праці, не притуплює, не потьмарює зальні прагнення і орієнтири до «доброго, розумного, вічного». Відкидаючи та ігноруючи цим розвитком батьки свідомо відпускають дитину у вільне плавання, на духовну війну абсолютно духовно незахищеною. А нормальне, а інколи

войовниче у боротьбі зі злом людське співіснування не можливе без високого заряду духу, підвищеного прагнення до справедливості.

Одним із факторів негативної поведінки дітей є прагнення до так званої маргінальної поведінки. Йдеться про негативні пориви і відшукання схвалення тієї чи іншої діяльності з боку старших. Нинішня егоїстична модель розвитку людства, якщо воно хоче зберегти своє існування, повинно спрямовуватися на вибудовування високих цілей життя та віднайдення способів їх досягнення. Корисливість, небажання трудитись, порівняння життя з телевізійним комфортом довершує процес злочинних прагнень. Системність причин злочинності, їхні поєднання на рівні індивідуальної, групової та загальнодержавної свідомості обумовлюють негативні тенденції. Тому надзвичайно важливою є регіонально-релігійна протидія та вивчення усіх можливих факторів злочинності із самого раннього віку, що є основою протидії криміногенній мотивації та злочинній поведінці підлітка.

Причини злочинності залежать від соціальних протиріч, економічних, політичних факторів, морально-духовного занепаду суспільства, недоліків управлінсько-правової діяльності. Негативні стани духовного життя людини, що супроводжуються різноманітними факторами-збудниками, відображаються на типі мислення людини, її свідомості та поведінці, взаємозв'язках у соціумі. Бажання постійної наживи та меркантильність затьмарюють вічне і нетлінне в душі особистості, ігнорується важлива істина, коли переміна життя однієї людини може стати наслідком переміни багатьох.

Отже, підбиваючи підсумки дослідження, слід наголосити, що розглянуті вище причини злочинності завжди діють системно. Їх різні поєднання та модифікації на рівні групової свідомості обумовлюють існування жіночої підліткової злочинності, а на індивідуальному рівні є основою формування криміногенної мотивації, яка є безпосередньою причиною злочинної поведінки підлітка.

За таких умов найбільш ефективним, на наш погляд, є розроблення соціально-духовної концепції причинності злочинності. Пояснити наявність духовних криміногенних чинників, систематизувати їх, спрогнозувати тенденції поширення, визначити підходи до попередження злочинності у найзагальніших масштабах, враховуючи економічні потреби і необхідність їхнього задоволення, сімейно-побутові проблеми тощо, є нагальним завданням наукової спільноти. У цих процесах морально-психологічний клімат у сім'ї, колективі, державі значною мірою залежить від жінки, образу життя, який вона веде, що, безумовно, відображається на нинішніх та майбутніх поколіннях.

Література:

1. Карпова О. В. Причины и условия рецидивной преступности женщин: особенности региональной характеристики. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2014. № 1. С. 261–266.
2. Криминология: учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева и В. Е. Эминова. М. : НОРМА, 2010. 800 с.
3. Осадчук О. А. Состояние, динамика и причины преступности несовершеннолетних лиц женского пола в Российской Федерации (федеральный и региональный уровень). *Этносоциум и межнациональная культура*. 2018. № 9 (123). С. 117–121.
4. Ломброзо Ч., Ферреро Г. Женщина преступница и проститутка. М., 1994. 93 с.
5. Попова С. А. Криминологический анализ детерминант женской насильственной преступности. *Российский следователь*. 2007. № 23. С. 22–23.
6. Чубаркин М. М. Семья как фактор, детерминирующий криминальное агрессивное поведение у женщин. *Российский следователь*. 2006. № 11.
7. Синьков Д. В. Некоторые социально-экономические детерминанты женской преступности. *Российский следователь*. 2009. № 18.
8. Крымкин В. В. Женщина-преступница. *Мировой судья*. 2008. № 12.
9. Шиян В. И. Нравственно-психологическая характеристика личности корыстных преступниц. *Российский следователь*. 2012. № 17.

УТВЕРЖДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ РОЗБУДОВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ (1992–2005 РР.)

Бондаренко А. І.

*студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*
Науковий керівник: Галдікін О. В.
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Кажучи що провал антиконституційного перевороту в СРСР (19–21 серпня 1991 р.) створив сприятливі умови для повного проголошення незалежності Української держави. Загальнонаціональний